

1945 – 1970 ARASI MÜZİKTE AVANGARD AKIM VE AVANGARD BESTECİLER

AVANT-GARDE TREND IN MUSIC AND AVANT-GARDE COMPOSERS BETWEEN 1945 AND 1970

Gülşen G. ERDAL

Kocaeli University State Conservatory/Department of Musicology

glsnerdal@gmail.com

ÖZET

Avangard, günün onaylanmış ve geçerli sanat anlayışlarını yadsıyan deneyci sanatçıları ve onların yapıtlarını niteler. Fransızca kökenli avangard terimi, 19.yy.dan itibaren genel ölçütlerin önünde giden ve yapılmayanı yapan yaratıcılar için kullanılmaktaydı. 1950’li yılların sonlarından başlayarak 1960’lı yılların Avangard müziğinin önemli temsilcilerinden olan Berio, Nono, Maderna serbest 12 ton müziğine yöneldiler ve 1960’lı yılların avangard müziğinin İtalyan ekolünü oluşturdular. 2. dünya savaşının sonrasında 1945 – 1970 arası 25 yılı içeren bu dönemi Boulez, Stockhausen, Berio, Nono, Maderna, Cage, Carter, Babitt ile biçimlenen çağdaş müzik hareketi Avangarde adıyla tanındı.

Anahtar Sözcükler: 20.yy müziği, Avangard akım, avangard besteciler

ABSTRACT

Avant-garde qualifies the experimenter artists who deny the approved and valid sense of art of the day and their works. The French-origin term avant-garde was used for the creators who preceded the general criteria and did things which hadn't been done before as of the 19th century. Berio, Nono, Maderna, who were the important representatives of avant-garde music in 1960s beginning in the late 1950s, turned towards free 12-tone-music and formed the Italian school of avant-garde music of 1960s. The contemporary music movement, which was shaped by Boulez, Stockhausen, Berio, Nono, Maderna, Cage, Carter, Babitt during the period including 25 years between 1945 and 1970 after the World War II, went under the name of Avant-garde.

Keywords: music of the 20th century, avant-garde music, the avant-garde composers.

GİRİŞ

Avangard teriminin anlamı tam olarak öncü, önde giden olarak açıklanabilir. 'Avangard' terimi, sanata verilen öncü rolü ifade etmek için , özellikle 20. yüzyılın başında ortaya çıkan, alışılmış anlatım biçimlerini dışlayıp yeni bir sanatsal dil oluşturmak amacındaki sanatçılar ve sanat akımlarını tanımlamak için kullanılmaktadır. Aynı zamanda toplumsal, siyasal ve kültürel anlamdaki değişimlerin farkında olan ve buna taraf olan sanatçı tipi için de avangard terimi kullanılmaktadır.

Avangard Sanat

Avangart sanat, yerleşik, geçerli ve egemen olana karşı siyasi, felsefi, sosyal, dinsel vb. karşı çıkışın sahibi, öncü ve devrimci tutuma işaret eder. Ortaya çıkış nedeni mevcut düzene karşı tepkiyle beraber alternatif de sunmasıdır¹. 1950’li yıllardan itibaren, 1960’ların sonuna hatta 1970’lerin ortalarına kadar “hiç yapılmamış olanı yapmak/yapabilmek” düşüncesi tüm sanat alanlarında yaygın bir kullanım alanı bulmuş, deneysel sanatına ilişkin hemen hemen her tür bu dönemde uygulanma alanı bulmuş ve deneyselliğin sınırları sanatçılar tarafından hayli genişletilmiştir. Çağın ötesinde olma ve “hiç denenmemişi deneme” düşüncesiyle birleşerek avant-garde akımı başlatmıştır (nüveforum.net). Sanat alanındaki ilk kullanımından 100 yıl kadar sonra, avant-garde terimi, 1950’li yılların sanatına mal edildi ve somut bir akımı tanımlayan bir kavram anlamı kazandı. 1950 - 1960’lı yıllarda müzik dünyasında, avant-garde besteciler olarak Stockhausen, Ligeti, Berio, Nono, Maderna, Lutoslavski, Penderecki gibi önemli isimler önde gelmektedir. Tüm bu besteciler arasında, avant-garde sanatın önde gelen isimlerinde John Cage (1912-1992) yaptığı tanımda dünyada var olan her türlü sesi

¹ <http://www.msxllabs.org/forum/sanat/238691avangardsanat.html#ixzz24PhLRhmp>.

müzikal ses olarak kabul edilebilir, algılanabilir olarak tanımlamıştır. Cage'in bu bütünlüğü yaklaşımına eleştiriler getirilmekle beraber, bestecilerin çok çeşitli düşünsel ufuklara yönelmelerine olanak sağlıyordu. Bu bağlamda besteci her türlü malzemeyi müzik materyali olarak kullanma şansını elde ediyordu.²

20. Yüzyılda Müzik ve Avangard Akım

20. yy da müzik akımlarının tümüne çağdaş müzik denilmektedir.³ Çağdaş müzik kavramı içinde birbirinden farklı akımları barındırdığından, dönem için çoğunlukla kullanılan bir terimdir. 20. yy bestecileri, akım ve eğilimlerinin çok yönlü olanaklarından faydalanarak aynı yapıt içinde çeşitli eğilimlerin tekniklerini kullanmaktan geri durmamışlardır. Üslup içinde çoğulculuğu (stilpluralizm) kullanma burada ortaya çıkar.⁴ Dolayısıyla 20. yy müziğinin devrimin, sosyalizmin ve ulusal kurtuluşun müziği ve aynı zamanda karşı devrimin, faşizmin emperyalizmin de müziği olmuştur. 20. yy çok sayıda akımın yer aldığı bir dönem olup, genel anlamıyla 300 yıldan beri kullanılan (1600 – 1900) tonal müzik ile tüm bağları kopartmak ve müzik tarihinde ton dışı dönemin başlaması anlamına gelir. 20. yy bilim teknoloji ve toplumsal yaşamda değişimler çağıdır.⁵

II.Dünya Savaşı Sonrası Müzikte Gelişmeler ve Avangard Akım

20. yy müziği değerlendirildiğinde 3 dönem elde edilmesi olasıdır.

1. 1900 – 1918 (Birinci Dünya Savaşı sonuna kadar geçen arayışlar dönemi)
2. 1919 – 1945 (İki Dünya Savaşı arası dönem klasiğe dönüş, dizisel yazının gelişmesi)
3. 1946 ve Sonrası (Yeni arayışlar dönemi) olarak sınıflanabilir.

Fransızca kökenli avangard terimi, 19.yy.dan itibaren genel ölçütlerin önünde giden ve yapılmayanı yapan yaratıcılar için kullanılmaktaydı. 2. dünya savaşının sonrasında 1945 – 1970 arası 25 yılı içeren bu dönemi Boulez, Stockhausen, Berio, Nono, Maderna, Cage, Carter, Babbitt ile biçimlenen çağdaş müzik hareketi Avangarde adıyla tanındı.⁶ Avangard, günün onaylanmış ve geçerli sanat anlayışlarını yadsıyan deneyci sanatçıları ve onların yapıtlarını niteler.⁷

1950'li yılların sonlarından başlayarak 1960'lı yılların Avangard müziğinin önemli temsilcilerinden olan Berio, Nono, Maderna serbest 12 ton müziğine yöneldiler ve 1960'lı yılların avangard müziğinin İtalyan ekolünü oluşturdular. Serbest 12 tonda müziğin ritmik dokusu belli bir düzen oluşturmamakta ve düzenli nabız duygusunu bilinçli olarak ortadan kaldırmaktadır. Ritmik dokuda yer alan asimetrik oranlar yapıtın tam değerinde icra edilmesini zorlaştırıyordu. Armonik açıdan serbest 12 ton müziği Webern ilkelerine bağlıdır ve tonal tınlayacak her türlü ses birleşiminden kaçınan bir yapıya sahiptir. Webern müziğinden farkı, Webern'in aksine yoğun bir armonik tını içermesidir.⁸

İtalyan Avangarde Besteciler

BRUNO MADERNA (1920 – 1973): Avrupa'nın çeşitli merkezlerinde ünlü bir orkestra şefi olarak konserler veren Maderna, 1951'de Darmstadt müzik kurslarına katıldı. 1954'ten itibaren bu kurslarda sürekli ders verdi.⁹ Besteciler 12 ton tekniğinin İtalya'daki öncülerinden olan Maderna, İtalya'da İtalyan televizyonu RAI'nın Milano'daki müzik stüdyosu olan Studio di Fonologia'yı yönetti ve bu

² ilkeboran.blogspot.com/.../639-yllk-avant-garde-

³ Kaygusuz, 2004, s. 255

⁴ Say, 2006, s. 471

⁵ Say, a.g.e., s. 468

⁶ Boran, Şenürkmez, 2007, s. 264 – 265

⁷ Sözen, Tanyeli, 1999, s.31

⁸ Boran, Şenürkmez, a.g.e., s. 266

⁹ Selanik, 1996, s. 342

yıllarda pek çok yapıt verdi. Venedik, Milano ve Darmstadt'ta dersler veren Bruno 1963'te Alman uyruğuna geçti.¹⁰ 1960'ların sonuna doğru ünlenen Bruno'nun eserlerinden bazıları şöyledir: Kafka'nın davasına etütler, Sinataxis, Fantaisie ve Fugue vs.dır.¹¹

LUİGİ NONO (1924 – 1990): Venedik konservatuvarında öğrenciyken Seriyalizm ile tanışan Nono, L. Dallapiccola'yla birlik İtalya'da 12 ses tekniğinin temsilciliğini yapmış, ayrıca enstrümantal ve elektronik müziğinde önde gelen bestecilerinden olmuştur.¹² Yapıtlarının kökenini Webern'den alan Nono siyasi ve sosyal görüşlerini bestelerinde belirtmekle beraber, zaman zaman elektronik sestene de yararlandığı yapıtları da vardır. Nono, Berio, Stockhausen ve Boulez'le birlikte serel hareketin önde gelen isimlerindedir. 1950'de Darmstadt'ta seslendirilen orkestral çeşitlemelerle ilk önemli başarısını elde eden Nono, bu başarısından sonra Avrupa'da hızla tanındı. İntolleranza operası 1961'de Venedik Bienalin'de sahnelenen Nono, Darmstadt Darlington Gravesano kentlerinde ileri tekniğini öğretip elektro – akustik imkanları eserini halka yakınlaştırmak amacıyla kullanmıştır.¹³

LUCIANO BERİO (1925): 1. Dallapiccola'nın yanında çalışmaya başlaması Berio'nun elektronik müziğe duyduğu ilgiyi arttırdı. 1954'te Maderna ile Milano radyosunun elektronik müzik stüdyosunu kurdu. 1955 – 1961 arasında yönetiminde bulunduğu bu stüdyoda laboratuvarlarda elde edilen efektler yerine doğa sesleri lirik ve anlatımcı müzik öğeleriyle birleştirerek avangart müziğin önde gelen örneklerini vermiştir. 1954 – 1959 arası Darmstadt'ta, 1965 – 1972 arası New York'ta öğretmenlik yaptı.¹⁴ Nones ve Alleljah gibi başlangıç yapıtlarında seriel yazıyı kullanan Berio, sonraları çeşitli çalgı grupları ve insan sesiyle beraber elektro-akustik olanakları kullanmıştır. Kişiyi psikonolitik gerçeklerle yüzleştiren, algımanla bilinçaltı arasında kavranan bir bağ kuran Berio çalışmaları cesurca sergilenmiştir. Eserlerinden bazıları şöyledir: Thema, Visage, Chemins dizisi, Leborintus, vs.) dir.

John Cage, Milton Babitt ve Avangarde Müzik

J. CAGE VE AVANGARDE MÜZİK

1949'da Paris'e giderek Boulez ile ortak çalışma yapma olanağını yakalayan Cage sesin perde, süre, gürlük ve tını gibi parametrelerden oluştuğunu ve bu nedenle seriyalizmin temel ilkelerinin bütün boyutlarıyla uygulanabilir olduğu görüşlerine Boulez'le birlikte tartışmaya açmıştır.¹⁵ 1930 – 1950 sonlarına dek tınısal yenilikler ve arayışlar içeren besteler yapan Cage bu dönemde yapıtlarını Uzakdoğu kültürüyle ilişkilendirdi.¹⁶ . 1950 ve 60'lı yılların çağdaş müzik bestecilerinin çoğu gibi, John Cage'de Uzak Doğu kültürüne meraklıydı ve bu kültürün öğelerini yapıtlarının özüne yerleştirmeyi ihmal etmiyordu. Uzak Doğu kültüründe ve felsefesine yer alan zaman kavramı ve zamanın algılanması konuları, bestecileri cezbeden konulardı. John Cage ve birçok avant-garde besteci müzikal zamanın algılanış biçimleri üzerine yoğunlaşan yapıtlarını bu dönemde ortaya koymuşlardır . Bu yapıtlar arasında John Cage'in en radikal yaratılarında biri olan “4 dakika 33 saniye” isimli yapıttır ve bu yapıt, 4 dakika 33 saniye süren sessizlikten ibarettir. İlk bakışta “saçmalık” etiketini hemen yapıştırmamanın mümkün olduğu bu yapıt özünde çok boyutlu bir düşünsellik barındırmaktadır. Cage'e göre sessizlik de bir müzikal materyaldir ve bu dört buçuk dakikalık sessizlik süresince duyulan dış seslerin de performansın bir parçası olması yapıtın temel amaçlarından biridir. Diğer yandan, 4'33” yapıtının performansına şahit olan her bir birey için farklı bir dört dakika otuz üç saniye algılanması da söz konusudur.

¹⁰ Sözer, (A. Sözlük)1996, yeni kitap s. 440.

¹¹ Selanik, a.g.e., s. 342.

¹² Hürel, 2008, s. 315

¹³ Selanik, a.g.e., s.342

¹⁴ Sözer, a.g.e., s. 100).

¹⁵ Griffirts, 2010, s.265

¹⁶ Boran, Şenürkmez, a.g.e., s. 269

MİLTON BABİTT VE AVANGARDE MÜZİK

Darmstadt'ta dersler veren Babitt, 12 ton müziğinde seslerin kullanımına ilişkin yapıt örnekleri verdi.¹⁷ Bir anlamda Babitt, total seriyalizmin Amerikan versiyonu oluşturdu.¹⁸ Piyano için üç beste adlı yapıtta seriyalizmin zaman parametresini oluşturan Babitt, toptan diziselliğe tüm örgütlenmeye ve işitme yetilerinin araştırılmasına yönelik çalışmalarda bulunmuştur.¹⁹ New York Üniversitesinde öğrenciyken, Schönberg 12 ton tekniğiyle tanışan Babitt, matematikteki başarısını bestelerine de taşıdı. Bu arada elektronik müzikle de ilgilenmeye başladı. Babitt, Schönberg konseptini Amerika'da temsil eden kişiydi. 12 ton tekniğinin Total Seriyalizm, seriyalizm ya da serial teknik olarak adlandırılan türleriyle ilgilendi. Bazı parçalarında perdeler birbirleriyle matematiksel olarak ilgiliyken, diğerlerinden bağımsızdır. 12 ton tekniğindeki bu serbest durum Total seriyalizm, seriyalizm ya da serial tekniktir.²⁰

SONUÇ

1950'lerin sonlarında ve 60'larda gelişen her yeni akım avangart müzik literatüründe bir dal oluşturmaktaydı. Bu yüzden avangart kavramını da birkaç üslupla tanımlamak mümkün değildir. Çünkü pek çok kavram düşünce ve akım farklı ortamlarda birbirine paralel biçimde eş zamanlı olarak gerçekleştiriliyordu. 1950'li yılların sonunda Doğu Avrupalı besteciler içinde rastlamsal öğeleri barındıran müziğin dokusu üzerinde yoğunlaşan bir yapı geliştirdiler. Besteciler açık ve serbest form düşüncelerini değişik olanlarla paralel olarak geliştirme tavrını benimsediler.

KAYNAKÇA

[http://www.msxlabs.org/forum/sanat/238691avangardsanat.html#\(27.8.2012\)](http://www.msxlabs.org/forum/sanat/238691avangardsanat.html#(27.8.2012)).

ixzz24PhLRhmp. ilkeboran.blogspot.com/.../639-yıllık-avant-garde-(27.8.2012)

Boran, İ. Şenürkmez, K. Kültürel Tarih Işığında Çoksesli Batı Müziği. YKY İstanbul 2007, s. 266

Erol, L. Müziğin Sırrı, Yurt Renkleri Yayınları. Ankara. 2008, s. 216

Ferris, J. America's Music Landscape. Wm. C. Brown Publishers 1990, s. 160

Griffits, P. Batı Müziğinin Kısa Tarihi. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları İstanbul, 2010, s. 265

Hürel, F. Klasik Müzik Rehberi. Say Yayınları. Müzik Dizisi, İstanbul, 2008, s. 315

Kaygusuz, M. Müzik Tarihi. Kaynak Yayınları İstanbul, 2004, s. 255

Mimaroğlu, İ. Müzik Tarihi. Varlık Yayınları İstanbul. 1999, s. 165

Say, A. Müzik Tarihi. Say Yayınları. 2006, s. 471

Selanik, C. Müzik Sanatının Tarihsel Serüveni. Doruk Yayıncılık. Ankara, 1996, s. 342

Sözen, M., Tanyeli, U. Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü. Remzi Kitabevi. İstanbul. 1994, s. 31

Sözer, V. Müzik Ansiklopedik Sözlük, .Remzi Kitabevi. İstanbul, 1996. s. 440

¹⁷ Sözer, a.g.e., s. 657,

¹⁸ Erol, 2008, s. 216

¹⁹ Mimaroğlu, 199, s. 165

²⁰ Ferris, 1990, s. 160

Extended Abstract

Avant-garde qualifies the experimenter artists who deny the approved and valid sense of art of the day and their works. The French-origin term avant-garde was used for the creators who preceded the general criteria and did things which hadn't been done before as of the 19th century. Avant-garde music is a term used to characterize music which is thought to be ahead of its time. Historically speaking, musicologists primarily use the term "avant-garde music" for the radical, post-1945 tendencies of a modernist style in several genres of art music after the death of Anton Webern in 1945. In the 1950s the term avant-garde music was mostly associated with serial music. Today the term may be used to refer to any other post-1945 tendency of modernist music not definable as experimental music, though sometimes including a type of experimental music characterized by the rejection of tonality. Most of the avant garde geniuses may have not shined during their lifetimes since their consciousness was too expanded or futuristic to receive praise from their contemporaries. Berio, Nono, Maderna, who were the important representatives of avant-garde music in 1960s beginning in the late 1950s, turned towards free 12-tone-music and formed the Italian school of avant-garde music of 1960s. The contemporary music movement, which was shaped by Boulez, Stockhausen, Berio, Nono, Maderna, Cage, Carter, Babbitt during the period including 25 years between 1945 and 1970 after the World War II, went under the name of Avant-garde. Throughout the twentieth century, many trends developed. The music of the 20th century is a series of 'isms' and 'neo-isms'. Some common examples are atonality, expressionism, neo-Romanticism, and neo-Classicism. All of these labels came as an attempt at orientation in the heterogenous world of music in the 20th century. The twentieth century broke all the musical rules of the past. For example, tone color became more important than ever before. Composers also wrote polyrhythmic music, where more than one rhythm would be played at the same time by different sections. With all the different tone colors, tonal systems, and varied rhythms, melodies of the twentieth century became unpredictable. In addition to, the range of musical style in the 20th century is vast. Radical style does not only differ from one composer to another. Changes of sound even occurred in one composer as he progresses. In 20th century musical styles traditional forms and structures were broken up and recreated or composed using non-Western musical techniques and abstract ideas. Technology also became an extremely important factor in the music making during this time period. During the 20th century there were many innovations on how music was, created, performed and appreciated. Composers were more willing to experiment on new music forms and used technology to enhance their compositions. Musicians and composers had their inspirations from not only Western folk music but their focus shift from that of the Western world to the Orient.